

CULTUUR

Over twee zeepbellen (1)

Twee factoren bepalen de stabiliteit van een land: het niveau van zijn cultuur en dat van zijn politiek. Op het gevaar af door Komrij (NRC 24/3/82) te worden beschuldigd van het aan elkaar naaien van twee zeepbellen hier een poging de (mogelijke) relatie tussen die twee zaken te schetsen. Eerst iets over cultuur. Volgende week de politiek.

Door dr L.
Klinkers,
bestuurs-
kundige
te Utrecht



Men kan een volk veel afnemen zonder dat het sterft. Berooft men het van zijn cultuur dan haalt men de ziel eruit. Het meest doeltreffend gaat dat door het invoeren van gebonden kunst, gebonden wetenschap en gebonden journalistiek: de heersende politieke overtuiging bepaalt wat mooi is, wat waar is, en wat gepubliceerd mag worden. Fascistische regimes van links en rechts (Susan Sontag-NRC 6/3/82 – kwam er zoals zovelen 10 jaar te laat achter dat het communisme – niet in ideologie maar wel in zijn handhavingsmechanismen – het perfecte fascisme bedrijft) hanteren dat systeem succesvol als norm en waarde tegelijk en beheren samenlevingen die alleen ondergronds tekenen van leven vertonen.

Gebonden kunst, wetenschap en journalistiek kent Nederland niet, althans niet in die absolute, normatieve zin. Wat we wel hebben is echter niet minder beangstigend. Het belangrijkste draagvlak van kunst zijn de avant-garde expressies: vernieuwingsdrang, doorbraken in het verbeeldende gevoelsleven. Avant-garde kunst wordt weliswaar altijd bedreigd door charlatannerie maar weet zich daarvan meestal vroeg of laat te ontdoen (Robert Hughes-New York Review of Books 18 febr. 82 – beschrijft met het nodige leedvermaak hoe Andy Warhol bij de Sjah van Perzië

het grote geld ontdekt en daar zijn 'underground' kunstgedrag op afstemt). Gevaarlijker voor avant-garde is de positie van het kunstmanagement. Directeuren van schouwburgen, musea e.d. staan onder steeds sterkere druk kunst te populariseren in de zin van versmalling tot een beperkt aantal kunstuitingen die lekker liggen. Voorts wordt avant-garde kunst bedreigd door de beheerder van de subsidiepot op grond van het – normale – gegeven dat geld verstrekken niet kan geschieden zonder erbij te vermelden onder welke voorwaarden dat geld gebruikt mag worden. Dit systeem – contraprestatieregeling of wat dan ook – bevat een spoor van gebonden kunst en verdient daarom bewaking tegen uitbreiding.

De meest directe bedreiging van avant-garde kunst ligt echter in het verval van de grote steden. Deze zijn de haarden die de hitte moeten leveren voor die vernieuwingsdrang, doorbraken van het verbeeldende gevoelsleven. Cultureel gezien drijft een land voornamelijk op zijn grote steden. Laat men die afsterven dan sterft het volk. De woningnood in de grote steden is een bagatel vergeleken met de ellende die men oproept als de stadsvernieuwingsproblematiek voorwaarts geduwd blijft worden over de sporen van te late politieke erkenning en wijksgewijs georganiseerde oefening in democratie uitholling.

Nu de wetenschap. Gebonden is die in Nederland zeker niet maar wij hebben daar iets anders op gevonden: de wet universitaire bestuurshervorming. Emotioneel en spiritueel – als bron van culturele vernieuwing – zijn de universiteiten dood. Wat er nu nog uitkomt wordt geproduceerd ondanks, niet dankzij de universitaire infrastructuur. Ik ga niet in op het antidemocratische karakter van de WUB. Daarover schreef ik eerder (De dictatuur van de kletsboek, BB 9/1/81) en hebben ook anderen hun partij meegeblazen (De Swaan, Heertje, Pepet). De voornaamste oorzaak van het disfunctioneren van de WUB zit in de overmaat aan structuren en procedures die op professionele

mensen wordt gelegd. Professioneel in die zin dat universitaire docenten en onderzoekers met minimale middelen een maximaal produkt kunnen maken. Geef ze pen, papier, en bureau, licht en warmte en er rolt onderwijs en onderzoek uit. Zodra men dat denkproces gaat 'stimuleren' d.m.v. een partijstelsel, verkiezingen, personele secties, vakgroepen, faculteitsbesutren, faculteitsbureaus, vaste en ad hoc commissies, onderwijs- en onderzoekprogramma's, steeds wisselende allocatiemechanismen en al het daarbij horende zinloze vergader- en papierwerk, dan slaat men alle creativiteit plat. Uiteindelijk vindt men elkaar terug in de 'ijzeren wet van Michels': ongeremde toeneming van collectieve besluitvorming leidt rechtstreeks naar een oligarchie, een concept dat overigens al werd beschreven door Hamilton en Madison in The Federalist Papers (circa 1790). Het College van Bestuur van de RUU is daarvan het meest actuele slachtoffer.

Een land dat zijn vrije pers kwijtraakt leeft in angst. Het invoeren van het nihil obstat in een deel van Israël – zoals ik recentelijk op het nieuws hoorde – mag nog een gotspe genoemd worden. De volgende stap is boekverbranding. Nederland heeft geen gebonden pers in die zin dat de staat bepaalt wat gepubliceerd mag worden. Dat neemt niet weg dat menig mediamedewerker zijn journalistieke gaven in dienst stelt van linkse of rechtse politieke opvattingen. Zelfs het niemand en niets ontziende 'muckraking' (A. den Hollander, Het démasqué in de samenleving, 1976) dient tegenwoordig de politieke zienswijze van een beperkte groep. De journalistieke verbondenheid aan politieke stromingen – een teken van niet-zelfstandige denkkraft – komt het meest beschamend tot uiting vlak voor verkiezingen: mediavertegenwoordigers blijken zich de oorspronkelijke functie van de opkomstplicht aangematigd te hebben door ons toe te roepen dat we onze

In druk

Sociale werkplaats

Sociale werkplaatsen waar gemeenten gehandicapte werknemers aangepaste arbeid laten verrichten staan in een lichte geur van kwalijkheid. Directeuren zouden teveel van de mensen eisen en de onderlinge werkverhoudingen zouden te strak, te hiërarchisch en te bureaucratistisch zijn.

Een van die diensten is de *Dienst Sociale Werkvoorziening Zaanstreek (DSW)*, die in 1978 in discrediet raakte, toen er een openlijk conflict ontstond tussen de medewerkers van de DSW, gesteund door de ambtenarenbonden en het gemeentebestuur van Zaanstad. De directeur van de dienst werd sociaal wanbeleid verweten en moest verdwijnen, na een organisatieonderzoek. Een van de betrokkenen bij dit onderzoek was de heer E.H. Limborgh thans adj. gemeentesecretaris van Enschede. In zijn functie van hoofd Organisatie-ontwikkeling van de gemeente Zaanstad heeft hij het conflict van nabij kunnen meemaken en er een studie aan gewijd, die is uitgemond in het proefschrift *Problemen voor het management van een gemeentelijke dienst sociale werkvoorziening*.

Dat proefschrift, met als promotor prof. Van Zuthem (TH Twente) is dezer dagen verschenen. Het geeft als hoofddoelstelling van de sociale werkplaats het op peil houden en versterken van arbeidsvermogens, door het aanbieden van aangepast werk aan gehandicapten. Het gaat om 'technologie aan mensen' en niet om 'technologie aan materiaal'.

De werkplaats in Zaanstad is begonnen als een beschutte plek voor mensen, opgezet vanuit particuliere stichtingen, waar eenvoudige handarbeid kon worden verricht. Het werd een grootschalige gemeentelijke bedrijfsorganisatie, gekenmerkt door begrippen als functionele differentiatie, groei, formalisering en bureaucratisering, mede als gevolg van de wetgeving. En toen ging het steeds minder om de technologie aan de mensen en steeds meer om de technologie van de organisatie.

Limborgh concludeert dat me-

Vervolg op pagina 18

Vervolg op pagina 18